

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Milady Tomkové a soudců JUDr. Brigity Chrástilové a JUDr. Bohuslava Hnízдила v právní věci žalobkyně: **H. W.**, zastoupené JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, proti rozhodnutí žalované ze dne 11. 2. 2005, o úpravě důchodu, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 31. 3. 2006, č. j. 19 Cad 30/2005 - 12,

takto:

- I. Kasační stížnost **se zamítá.**
- II. Žalovaná **nemá** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

Rozhodnutím České správy sociálního zabezpečení (dále jen „žalované“) ze dne 11. 2. 2005, č. X, byla zamítnuta žádost žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“), jíž se domáhala provedení úpravy důchodu svého manžela (zemřelého dne 18. 3. 2003) podle § 25 odst. 7 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci (dále jen „zákon o soudní rehabilitaci“). Jelikož dle žalované stěžovatelčin manžel žádost o úpravu důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci na základě nově prokázaných skutečností do dne svého úmrtí neuplatnil, žalovaná žádost pro nesplnění § 63 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), v tehdy platném znění, zamítla.

Stěžovatelka proti uvedenému rozhodnutí podala prostřednictvím svého právního zástupce včasnou žalobu, ve které namítala, že uplatnění § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění není v jejím případě na místě, protože manžel za svého života nárok podle zákona o soudní rehabilitaci řádně uplatnil, o jeho žádosti bylo rozhodnuto dne 29.

3. 1993 a poté 28. 6. 1993. Skutečnost, že manželovi nebylo plně vyhověno je dle stěžovatelky dána tím, že v jeho věci byl vydán soubor vadných rehabilitačních rozhodnutí, což ovšem není chybou její ani jejího manžela. Stěžovatelka se domnívá, že pokud nyní žalované předložila doklady o manželově úplné rehabilitaci, má nárok na nové projednání a rozhodnutí o žádosti. Dle stěžovatelky je v projednávané věci podle § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění podstatné, že manžel zemřel „po uplatnění nároku na dávku důchodového pojištění“. Podle tohoto ustanovení se nepostupuje pouze za situace, kdy žadatel za svého života předložil všechny doklady, ale naopak vždy, když „uplatní nárok.“ Jestli nově prokázané skutečnosti podle zákona o soudní rehabilitaci prokázal původní žadatel nebo jeho oprávnění dědici, není dle názoru stěžovatelky podle zákona rozhodující. Stěžovatelka žalovanou napadá pro vytváření překážek, které nemají opodstatnění v právním řádu České republiky. Odepření dědického nároku označuje za přímo rozporné s ustanovením čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Žalovaná ve vyjádření k žalobě uvedla, že stěžovatelčin manžel nárok na příspěvek k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci uplatnil opakovaně a na základě předložených dokladů mu byl tento příspěvek přiznán a po dobu jeho života vyplácen. Až rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 29. 1. 2003 byla provedena jeho plná rehabilitace, ovšem stěžovatelčin manžel na základě tohoto rozsudku již o úpravu přiznaného příplatku k důchodu nepožádal a dne 18. 3. 2003 zemřel. Žalovaná souhlasí se stěžovatelčím názorem, že nové skutečnosti mající vliv na výši důchodu zemřelého mohou prokázat po jeho smrti i dědicové. Takové prokázání nových skutečností však může mít dle žalované vliv jen na výši případných pozůstalostních důchodů. Vzhledem k tomu, že oprávněný nárok na úpravu příplatku k důchodu v důsledku změněných skutečností do své smrti neuplatnil, stěžovatelce nevznikl nárok na výplatu částek, které by náležely zemřelému do dne jeho smrti.

Krajský soud žalobu podle § 78 odst. 7 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), zamítl. V odůvodnění uvedl, že nárok na úpravu důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci musel za svého života uplatnit sám oprávněný (v daném případě manžel stěžovatelky) řádně a včas. Za včasý se považuje nárok uplatněný ve lhůtě tří let od právní moci zprošťujícího rozhodnutí nebo rozhodnutí odsuzujícího k mírnějšímu trestu, anebo rozhodnutí, jímž bylo trestní stíhání zastaveno. Soud z obsahu správního spisu, jakož i z obsahu žaloby vyvodil, že stěžovatelčin manžel, s ohledem na rozhodnutí o plné rehabilitaci, žádost o úpravu důchodové dávky nově neuplatnil, což je navíc dle soudu mezi účastníky nesporné. Neuplatnil-li oprávněný za svého života, s ohledem na rozhodnutí o plné rehabilitaci, nárok řádně a včas, o úpravu důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, nemohou usilovat osoby uvedené v § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, tedy ani stěžovatelka. Soud nepřisvědčil ani žalobní námitce ohledně tvrzeného porušení článku 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod s tím, že k takovému porušení by mohlo dojít pouze tehdy, pokud by o předmětný příplatek bylo požádáno řádně a včas, v souladu se zákonem, a nárok by nebyl přesto přiznán.

Stěžovatelka napadla rozsudek krajského soudu kasační stížností pro nesprávné právní posouzení věci a dovolává se stížního důvodu uvedeného v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Stěžovatelka pokládá za podstatné, že její manžel nárok na příspěvek

k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci dne 9. 7. 1992 uplatnil a příplatek mu byl přiznán jen částečně. Problém spatřuje v tom, že rehabilitační řízení bylo počátkem 90. let provedeno vadně, v důsledku čehož došlo i k chybnému výpočtu důchodů. Stěžovatelka podotýká, že když žalovaná provedla přepočtení důchodu na základě dodatečné rehabilitace, bylo zjištěno, že výše důchodu zemřelého byla omezena na maximální částku 3800 Kč. Protože však původní rehabilitace byla provedena jen částečně, důchod zemřelému v této částce nebyl vyplácen. Nápravě v trestně právní oblasti by mělo odpovídat i následné přehodnocení již dříve uplatněného nároku na příplatek k důchodu, přičemž podle § 25 odst. 4 zákona o soudní rehabilitaci, pro přepočtení neplatí tříletá promlčecí lhůta. Stěžovatelka namítá, že nebylo vinou její ani jejího manžela, že bylo rehabilitační řízení provedeno vadným způsobem, a trvá na tom, že žádost o příplatek k důchodu byla podána řádně a včas. V závěru poukazuje na nálezy Ústavního soudu ČR ve věci J. M. (sp. zn. II. ÚS 187/2000), V. F. (sp. zn. I. ÚS 605/03), A. W. (sp. zn. II. ÚS 290/05) a L. K. (sp. zn. I. ÚS 565/03). Stěžovatelka navrhuje, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil žalované k novému projednání.

Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

Kasační stížnost byla podána ve lhůtě dvou týdnů od doručení napadeného rozsudku a je podána včas (§ 106 odst. 2 s. ř. s.), byla podána osobou oprávněnou, stěžovatelka byla účastníkem řízení, z něhož napadené rozhodnutí vzešlo (§ 102 s. ř. s.), stěžovatelka je zastoupena advokátem (§ 105 odst. 2 s. ř. s.). Kasační stížnost je přípustná, neboť je z jejího obsahu zřejmé, že stěžovatelka uplatňuje kasační důvod dle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s, tedy nezákonnost spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení. Takovou nesprávností může být aplikace právní normy, která na správně zjištěný skutkový stav nedopadá, a nebo aplikace normy sice správné, jejíž výklad ale nemůže Nejvyšší správní soud z hlediska nároků na výklad právních norem jím zastávaných, přijmout. Nejvyšší správní soud posoudil důvodnost kasační stížnosti v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů, neshledal přitom vady, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 2, 3 s. ř. s.), a dospěl k závěru, že tato kasační stížnost není důvodná.

Pro posouzení uplatněné kasační námítky je třeba z obsahu soudního a správního spisu konstatovat tyto podstatné nesporné skutkové okolnosti:

Z dávkového spisu zemřelého manžela stěžovatelky K. W. soud zjistil, že starobní důchod mu byl přiznán od 5. 11. 1986. Dne 3. 1. 1991 jmenovaný podal žádost o úpravu důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci a přiložil potvrzení doby vazby a doby výkonu trestu odnětí svobody a pracovního zařazení pro účely odškodnění a důchodového zabezpečení na základě soudní rehabilitace, v němž je uvedeno, že v době od června 1955 do 31. 5. 1960 vykonával trest odnětí svobody (včetně vazby). Součástí žádosti bylo i usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 5. 12. 1990, jímž byla vyslovena účast K. W. na soudní rehabilitaci podle zákona č. 119/1990 Sb., a zároveň zrušen rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 9. 1955, sp. zn. T 32/55, ve spojení s rozsudkem Nejvyššího soudu v Praze ze dne 2. 11. 1955, č. j. 4 To 61/55. Na základě žádosti ze dne 3. 1. 1991 žalovaná rozhodla dne 4. 4. 1991 o úpravě starobního důchodu podle § 25 odst. 7 zákona č. 119/1990 Sb., za období neoprávněného věznění od 7. 6. 1955 do 11. 5. 1960.

Dne 9. 7. 1992 podal stěžovatelčin manžel další žádost o úpravu důchodu. Žádal o poskytnutí příspěvku k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci na základě potvrzení doby vazby a doby výkonu trestu odnětí svobody a předpokládaného pracovního zařazení pro účely odškodnění podle předpisů o důchodovém zabezpečení na základě soudní rehabilitace. Dle předloženého usnesení Vojenského obvodového soudu v Brně byl jmenovaný ve vazbě od 4. 10. 1948 do 14. 10. 1948, a dále od 27. 11. 1948 do 7. 12. 1948. V době od 7. 12. 1948 do 16. 9. 1949 byl jmenovaný ve výkonu trestu, přičemž obvodový soud uvedl, že ze spisu nelze určit výkon trestu (pozn. soudu - zřejmě myšleno způsob výkonu trestu). V období od 23. 7. 1952 do 22. 5. 1953 byl jmenovaný opět ve vazbě a od 23. 5. 1953 do 23. 7. 1953 ve výkonu trestu. K žádosti o úpravu důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci jsou připojeny kopie rozhodnutí Vojenského obvodového soudu v Brně a v Českých Budějovicích (sp. zn. 4 Rtv 137/91, sp. zn. 4 Rtv 145/91, sp. zn. 4 Rtv 144/91, sp. zn. 2 Rtv 60/91), jimiž byly doloženy údaje obsažené ve výše citovaném potvrzení. Žádost neobsahuje údaj (či jakoukoliv další zmínku) o tom, že příplatek je též požadován ještě za jinou dobu věznění, dosud nerehabilitovanou. Na základě této žádosti o úpravu důchodu žalovaná vydala dne 29. 3. 1993 rozhodnutí o úpravě starobního důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, přičemž odškodnění příspěvkem bylo provedeno za období věznění v délce 36 měsíců, jak bylo v žádosti požadováno.

Dne 14. 4. 1993 stěžovatelčin manžel požádal, aby mu byl přiznán také příplatek za období od října 1949 do dubna 1951 (což v předchozích dvou žádostech neuvedl). Žalovaná vydala rozhodnutí o úpravě starobního důchodu K. W., nyní podle § 21 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, v němž uvedla, že podle předložených rozsudků Vojenských obvodových soudů není žadatel účasten rehabilitace od roku 1948 do roku 1953, přičemž žadateli přiznala starobní důchod ve výši 3990 Kčs měsíčně. Pan K. W. zemřel dne 18. 3. 2003 a ke dni úmrtí pobíral důchod ve výši 9940 Kč.

Rozhodnutím žalované ze dne 22. 4. 2003 byl stěžovatelce přiznán od 18. 3. 2003 vdovský důchod, který byl vypočten na základě zohlednění výše starobního důchodu manžela upraveného již v důsledku plné rehabilitace.

Posuzovaným rozhodnutím žalovaná zamítla stěžovatelčinu žádost o úpravu důchodu zemřelého manžela K. W. podle § 25 odst. 7 zákona č. 119/1990 Sb., pro nesplnění podmínek uvedených v § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění.

Nejvyšší správní soud konstatuje, že pro nyní projednávanou věc je určující posouzení právní otázky, zda stěžovatelka jako pozůstalá po zemřelém manželovi, může sama po jeho úmrtí uplatnit nárok na úpravu manželova důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, pokud předmětný nárok sám neuplatnil. Žalovaná v rozhodnutí napadeném žalobou dospěla k závěru, že stěžovatelčin manžel žádost o úpravu důchodu podle citovaného zákona na základě nově prokázaných skutečností do dne svého úmrtí neuplatnil, a proto stěžovatelka nemůže nabýt nároku na částky splatné do dne smrti oprávněného.

Z § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci mimo jiné vyplývá, že žádat o poskytnutí měsíčního příplatku k důchodu může pouze poškozený. Jde o jeden ze způsobů odškodnění těchto osob postižených odsouzením za činy posléze rehabilitované.

Podle § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, zemřel-li oprávněný po uplatnění nároku na dávku důchodového pojištění, vstupují do dalšího řízení o dávce a nabývají nároku na částky splatné do dne smrti oprávněného postupně manželka (manžel), děti a rodiče, jestliže žili s oprávněným v době jeho smrti v domácnosti. Podle odst. 2 citovaného ustanovení, byla-li dávka přiznána před smrtí oprávněného, vyplátí se splatné částky, které nebyly vyplaceny do dne smrti oprávněného, členům jeho rodiny podle pořadí a za podmínek stanovených v odstavci 1.

Podle § 81 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. zákona o organizaci a provádění sociálního zabezpečení řízení o přiznání dávky důchodového pojištění se zahajuje na základě písemné žádosti oprávněného. Rovněž podle odstavce 2. citovaného ustanovení řízení o změně poskytování nebo výše již přiznané dávky důchodového pojištění se zahajuje na základě písemné žádosti oprávněného.

Zákon o soudní rehabilitaci, obsahuje různé typy odškodnění pro osoby, jež byly postiženy odsouzením za činy, posléze zákonodárcem rehabilitované. V rámci této satisfakce bylo v § 25 zakotveno i právo na odškodnění újmy, která těmto nezákonně odsouzeným osobám vznikla jako důsledek věznění též v oblasti důchodového pojištění (neboť jejich nároky byly různým způsobem omezeny jak ve vztahu k dobám pojištění, tak i započitatelným příjmům). Ustanovení § 25 citovaného zákona je tedy speciální úpravou odškodnění pro oblast důchodového pojištění, což ostatně zákonodárce předeseílá v úvodu tohoto ustanovení. Zvoleným řešením byla jednak možnost přepočtu důchodu (jenž si nadále ponechal zcela svůj charakter a povahu dávky důchodového pojištění a sdílí režim všech dávek důchodového pojištění bez jakýchkoliv odchylek), nebo příplatku k důchodu (§ 25 odst. 7), jenž se ovšem podle předpisů důchodového pojištění (§ 98 zákona o důchodovém pojištění), stává součástí důchodu. Takovéto řešení bylo nutné již z toho důvodu, aby v budoucnosti bylo možné zachovávat výhody spojené například s valorizací dávek důchodového pojištění.

Není proto možné vztah úpravy obsažené v § 25 zákona o soudní rehabilitaci a předpisů o důchodovém pojištění chápat jako vztah speciálního a obecného, ale na úpravu důchodu z titulu soudní rehabilitace je nutné nahlížet jako na integrální součást dávek důchodového pojištění. Pro důchody upravené z důvodu soudní rehabilitace tak nadále platí veškerá obecná ustanovení, například o nároku či výplatě těchto dávek. Je proto třeba i v nyní projednávané věci vycházet z právní úpravy přechodu nároku dávek upravených v zákoně o důchodovém pojištění, tedy z § 62 odst. 1 uvedeného zákona, podle něhož nárok na důchod nelze postoupit a z § 63 odst. 2, podle něhož přiznané dávky splatné před smrtí oprávněného, jemu do dne smrti nevyplacené, se vyplátí členům jeho rodiny podle pořadí a za podmínek stanovených v uvedeném odstavci. Dávky důchodového pojištění představují osobní nároky pojištěnců v oblasti veřejného práva, nepodléhající dědickému právu. Postavení pozůstalých je v systémech sociálního pojištění řešeno dávkami pozůstalostními, jak je tomu i v daném případě, kdy stěžovatelka je poživatelkou důchodu vdovského po zemřelém manželovi.

Jak již bylo zdůrazněno, jde o dávku starobního důchodu zemřelého manžela stěžovatelky, která mohla být dodatečně na základě nově prokázaných skutečností upravena z titulu soudní rehabilitace, přičemž s jeho smrtí nárok zanikl. Tento nárok však nemůže již obživnout. Předpisy o rehabilitaci pak pamatovaly na úpravy pozůstalostních dávek (zde vdovského důchodu) z důvodu, že osoba, jež zemřela, byla rehabilitována. Viz rozhodnutí žalované ze dne 11. 2. 2005, jímž byla provedena úprava vdovského důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci, v němž žalovaná zohlednila všechny doby věznění, za něž stěžovatelčin manžel za svého života žádal odškodnění prostřednictvím úpravy důchodu podle § 25 odst. 7 citovaného zákona.

Přesvědčení stěžovatelky, že má přímý nárok na příplatek, ač jde o součást starobního důchodu zemřelého manžela, není správné, neboť úprava tohoto důchodu podle zákona o soudní rehabilitaci byla možná pouze ve vztahu k důchodu zemřelého manžela. Pokud stěžovatelčin manžel nárok na úpravu důchodu podle § 25 odst. 7 citovaného zákona na základě nově prokázaných skutečností, tj. na základě rozhodnutí o úplné rehabilitaci ze dne 29. 1. 2003, neuplatnil, o čemž není mezi účastníky sporu, nelze na základě stěžovatelčiny žádosti řízení o požadované dávce zahájit, jelikož podle § 81 zákona č. 582/1991 Sb., nikdo další nemůže takový nárok po smrti oprávněné osoby samostatně uplatnit.

Na případ nelze aplikovat § 26 zákona o soudní rehabilitaci, jež obecně zakládá právo pozůstalých na odškodnění; manželka zemřelého rehabilitovaného poživitele starobního důchodu, za splnění podmínek stanovených v § 25 citovaného zákona, má právo na úpravy svého vdovského důchodu z tohoto titulu. Tím je vyjádřeno její právo žádat odškodnění, které je jinak obecně vyjádřeno v § 26 citovaného zákona, přičemž nutno zdůraznit, že tohoto odškodnění, již stěžovatelka z větší části dosáhla.

Nejvyšší správní soud ke stěžovatelčině námitce porušení Listiny základních práv a svobod dodává, že ústavní záruky v oblasti soukromoprávní, zakotvené v článku 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod - právo na dědění, nebyly napadeným rozhodnutím dotčeny. Ostatně obdobný právní názor zaujal Nejvyšší správní soud i ve svém rozsudku ze dne 26. 7. 2006, č. j. 6 Ads 97/2005 - 30, přičemž ústavní stížnost proti němu podaná byla Ústavním soudem odmítnuta usnesením ze dne 13. 3. 2007, č. j. IV. ÚS 609/06.

Pokud stěžovatelka odkazuje na obdobnost jejího případu s případem poškozených - rehabilitovaných L. K., V. F., pak nutno zdůraznit, že oba případy byly obdobné pouze potud, že jak u L. K., tak u manžela stěžovatelky šlo o opakované odsouzení pro odepření výkonu vojenské služby z náboženských důvodů, přičemž bylo dosaženo zrušení těchto odsuzujících rozsudků podle zákona o soudní rehabilitaci, avšak v případě L. K. a V. F. byl uplatňován nárok jimi samotnými podle zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů, a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945, avšak v projednávané věci jde o nárok na příplatek k důchodu podle § 25 odst. 7 zákona o soudní rehabilitaci uplatňovaný vdovou po rehabilitovaném, aniž by nárok za jeho života na tuto

dávku byl jím samotným uplatněn. Rozhodnutí Ústavního soudu ve věci A. W. a J. M., na něž stěžovatelka v kasační stížnosti rovněž poukazuje, se netýkají právní otázky posuzované v nyní projednávaném případě, tj. nároku na úpravu starobního důchodu zemřelého manžela podle § 25 odst. 7 citovaného zákona, který podala po smrti manžela vdova, proto není odkaz na tato rozhodnutí v daných souvislostech případný.

Nejvyšší správní soud tudíž neshledal, že by se krajský soud dopustil nesprávného posouzení právní otázky, a proto kasační stížnost pro nedůvodnost zamítl (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

O nákladech řízení bylo rozhodnuto za použití ust. § 60 odst. 1, 2 s. ř. s. ve vztahu k § 120 s. ř. s. tak, že žádný z účastníků nemá právo na jejich náhradu. Stěžovatelka totiž neměla v řízení úspěch, proto jí právo na náhradu nákladů řízení nevzniklo a žalovaná takové právo nemá v důsledku zákonné úpravy.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 15. května 2008

JUDr. Milada Tomková
předsedkyně senátu